

**საქართველოს სოფლის მეურნეობის დარგში
არსებული გამოწვევების კვლევა
სამცხე-ჯავახეთის რეგიონის მაგალითზე**

კენჭოშვილი მარიამი

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის დოქტორანტი

რეზიუმე

მტკიცება არ სჭირდება იმ ფაქტს, რომ საქართველოს სოფლის მეურნეობის დარგი დღეს ურთულეს მდგომარეობაშია და სოფლის მეურნეობის პოტენციალის ათვისება და მისი მიზნობრივი გამოყენება უმნიშვნელოვანესია საქართველოს ეკონომიკისათვის. ამიტომ გასანალიზებელია სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგია, მის უზრუნველსაყოფად გადასადგმელი გრძელვადიანი ღონისძიებები და მიღწეული შედეგები, ისევე როგორც განხორციელებული საქმიანობის შესაბამისობა სტრატეგიაში ასახულ მიზნებთან. ყოველივე ეს შესრულებულია როგორც საქართველოს, ისე სამცხე-ჯავახეთის რეგიონის მაგალითზე.

გამომდინარე საკითხის კომპლექსურობიდან, ვფიქრობთ, რომ ამ მიმართულებით უმნიშვნელოვანესია როგორც ცენტრალური, ისე ადგილობრივი ხელისუფლების კოორდინირებული მუშაობა. სტრატეგიაში ასახულ კომპონენტთაგან სახელმწიფომ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გაამახვილოს ფინანსებზე ხელმისაწვდომობის კომპონენტზე. ამასთან დღეს რთულია საუბარი სახელმწიფო პოლიტიკის ეფექტიანობაზე, რამეთუ მისი შედეგები ხელშესახები იქნება რამდენიმე წელიწადში, თუ რამდენად გაიზრდება სოფლის მეურნეობის დარგის ეფექტიანობა და მისი წილი მთლიან ეკონომიკაში.

საკვანძო სიტყვები: სოფლის მეურნეობის ინდუსტრია; სოფლის მეურნეობის განვითარება; სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგია.

შესავალი

საქართველოს ეკონომიკის განვითარების მნიშვნელოვან კომპონენტს ოდიდგანვე წარმოადგენდა სოფლის მეურნეობა, თუმცა უკანასკნელი 25 წელია, მოცემული მიმართულებით საქართველოს ეკონომიკა მრავალი გამოწვევის წინაშე დადგა, რომელთა დასაძლევად მათი იდენტიფიცირებისა და რეაგირების ადეკვატური ღონისძიებების გატარება ვერ/არ მოხერხდა პასუხისმგებელი უწყებების მიერ, რამაც რეზულტატის სახით მიგვიყვანა მდგომარეობაში, როდესაც სოფლის მეურნეობა იქცა ეკონომიკის მნიშვნელოვარი დარგიდან უკიდურესად ჩამორჩენილ დარგად.

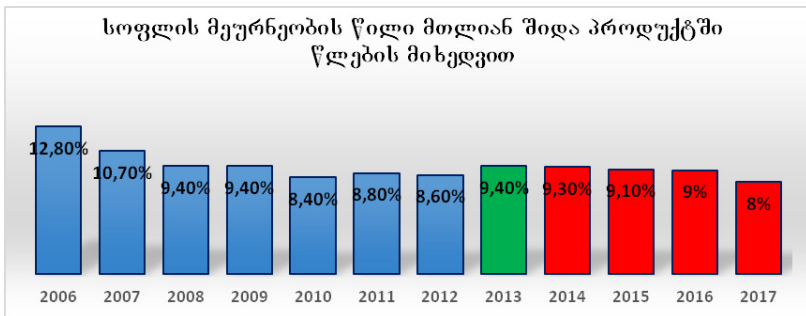
სოფლის მეურნეობის განვითარების ამგვარი სცენარი უპირატესად იყო შედეგი საგარეო და საშინაო ფაქტორების კომპლექსური გავლენებისა. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ მიწის რეფორმის ფარგლებში, კოლექტიური საქმიანობიდან ინდივიდუალურ საქმიანობაზე გადასვლის მოულოდნელმა და არათანმიმდევრულმა ნაბიჯებმა შეარყია სოფლის მეურნეობის განვითარების იქამდე არსებული ხედვები და ფაქტობრივად მოსახლეობა დარჩა იმ მნიშვნელოვანი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის გარეშე, რომელთა დახმარებითაც მიიღწეოდა იქამდე არსებული მნიშვნელოვანი შედეგები.

მე-20 საუკუნის ბოლოს, კი როდესაც მსოფლიოს სხვადასხვა ეკონომიკების სოფლის მეურნეობების განვითარების ძირითად პანაცეას უახლესი ტექნოლოგიები და ინოვაციები წარმოადგენდა, საქართველოს სოფლის მეურნეობაში დასაქმებული სუბიექტები, ფაქტობრივად აღმოჩნდნენ სრულიად არაკონკურენტულ გარემოში.

იქამდე არსებული მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განადგურებამ, კი ფაქტობრივად დაჩრდილა მეორე უმნიშვნელოვანესი პრობლემა, კერძოდ გასაღების ბაზრების საზღვრების მნიშვნელოვანი შემცირება. ამგვარად, საგარეო ფაქტორების და პასუხისმგებელი უწყებების არაკოორდინირებული საქმიანობის შედეგად ფაქტობრივად ერთ წელიწადში მნიშვნელოვნად შემცირდა საქართველოს სოფლის მეურნეობის დარგის ეფექტიანობა, რომლის რეაბილიტაციის პროცესი ახლაც კი მიმდინარეობს

და ჩვენი მოსაზრებით სრული რეაბილიტაციისათვის აუცილებელია კომპლექსური, ადეკვატური, გონივრული და თანმიმდევრული პოლიტიკის უზრუნველყოფა მოცემული მიმართულებით პასუხისმგებელი უწყებების მიერ.

სოფლის მეურნეობის მიმართულებით არსებული მდგომარეობის ანალიზი. სოფლის მეურნეობის დარგის განვითარების ყველაზე თვალსაჩინო მაჩვენებელია სოფლის მეურნეობის წილის დინამიკა მთლიან შიდა პროდუქტში. თუმცა მის დინამიკას თუკი გადავავლებთ თვალს, დავრწმუნდებით რაოდენ მძიმე მდგომარეობაში იყო და არის დარგი, რომლის განვითარების უზრუნველსაყოფად მნიშვნელოვანი ნაბიჯები იდგმება, როგორც ხელისუფლების პასუხისმგებელი უწყებების, ისე სხვადასხვა საერთაშორისო პარტნიორები მიერ.

დიაგრამა 1 - სოფლის მეურნეობის წილი მთლიან შიდა პროდუქტში წლების მიხედვით წყარო:საქსტატი

უფრო გრძელვადიანი პერიოდის სტატისტიკურ მონაცემებზე დაკვირვებით მეტად იკვეთება ის გამოწვევები, რომლის წინაშეც დარგი დგას, რადგან მხოლოდ 1996 წლიდან 2017 წლამდე, ისიც მხოლოდ მიმდინარე ფასებით, 34.1%-დან 8%-მდე შემცირდა სოფლის მეურნეობის წილი მთლიან შიდა პროდუქტში, ხოლო წინასწარი მონაცემებით 218 წელს იგი 7.7% მდე შემცირებული (საქსტატი, ყველგან სადაც მონაცემები მითითებული წყაროს გარეშე იგულისხმება მოცემული წყარო).

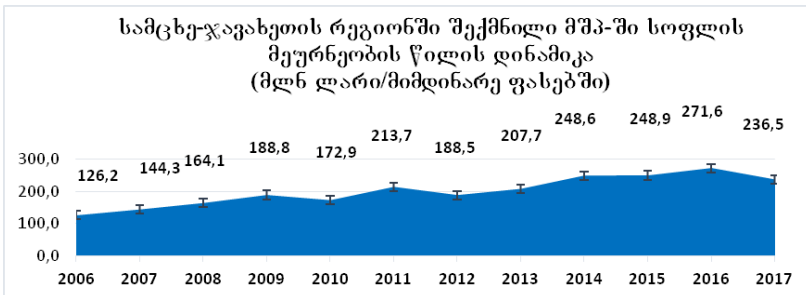
თუმცა ობიექტურობისათვის უნდა აღნიშნოს, რომ სხვადასხვა ქვეყნების მთლიან შიდა პროდუქტში სოფლის მეურნეობის წილის შემცირება ობიექტურად არსებული მოვლენაა და ის უპირატესად გამოწვეულია სხვა დარგების სწრაფად მზარდი ტემპებით, ამგვარად მხოლოდ ამ მაჩვენებლით დარგის განვითარების შესახებ შეუძლებელია დასკვნების გაკეთება და აუცილებელია მხედველობაში იქნას მიღებული სხვა მაჩვენებლები, რათა კომპლექსურად იქნას გაანალიზებული ყველა ასპექტში მიღებული შედეგები.

საქართველოს შემთხვევაში დარგის უკიდურეს ჩამორჩენაზე მიუთითებს ყველა ინდიკატორი. სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების რეალიზაციიდან მიღებული შემოსავლების ხვედრითი წილი შინამეურნეობების ფულად შემოსავლებში 2015 წლიდან 2018 წლამდე შემცირებულია 7.1%-დან 5.5%-მდე. მოცემული მაჩვენებელი დარგის განვითარების ერთმნიშვნელოვან შეფასების ინდიკატორს არ წარმოადგენს და შესაძლებელია მისი კლება გამოწვეულ იყოს შინამეურნეობების მიერ სხვა შემოსავლების ზრდით მაღალი ტემპებით, თუმცა მოცემული გარემოების გავლენა ნაკლებად სავარაუდოა მოცემულ შემთხვევაში, რამეთუ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების რეალიზაციიდან მიღებული საშუალო თვიური შემოსავალიც კლების ტენდენციით ხასითდება და 2015-2018 წლებში 69 ლარიდან 57 ლარამდე შემცირდა. ეკონომიკის მთლიან გამოშვებაში სოფლის მეურნეობის წილი 2008 წლის წინასწარი მონაცემებით მხოლოდ 6.8% შეადგენს და წინა წელთან შედარებით 0,3 % შემცირდა.

დღევანდელ ეპოქაში, როდესაც მოსახლეობის რაოდენობა მნიშვნელოვნად იზრდება, მსოფლიო მოსახლეობის ნაწილი სასურსათო მოთხოვნილებებსაც კი ვერ იკმაყოფილებს, განსაკუთრებით აქტუალური ხდება არსებული რესურსების მაქსიმალური ათვისების საკითხი, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს ადეკვატური ხარისხისა და რაოდენობის სურსათით უზრუნველყოფა. საქართველოს სოფლის მეურნეობის სფეროს სტატიისტიკური მონაცემები კი დარგის მნიშვნელოვანი ეფექტიანობის ზრდის იმედს ამ ეტაპზე ვერ იძლევა, 1990-2017 წლების განმა-

ვლობაში ნათესი ფართობების რაოდენობა 701 ჰა-დან 327,3 ჰა-მდე შემცირებული, მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის რაოდენობა 1 298 300 სულიდან 909 700-მდე შემცირებული, ასეთივე შემცირების ტენდენციები შეიმჩნევა ღორის და ცხვარისა და თხის სულადობის დინამიკაში.

სამცხე-ჯავახეთის რეგიონის მთლიანი შიდა პროდუქტის ანალიზის შედეგად კი გამოიკვეთა, რომ რაოდენობრივად რეგიონის მიერ შექმნილ მთლიან შიდა პროდუქტში ყველაზე დიდი წილით ხასიათდება სოფლის მეურნეობა (იგულისხმება ნადირობა და სატყეო მეურნეობა; თევზჭერა, მეთევზეობასთან ერთად). 2006 წლიდან 2011 წლის ჩათვლით რეგიონში შექმნილ მთლიან შიდა პროდუქტში მნიშვნელოვნად იზრდებოდა სოფლის მეურნეობის მიერ შექმნილი პროდუქტი, 2011-2012 წლებში შეიმჩნეოდა მაჩვენებლების გაუარესება და 2013 წლიდან კვლავ ზრდის ტენდენციით ხასიათდებოდა, თუმცა 2017 წელს კვლავ დაფიქსირდა კლების ტენდენცია და 2016 წელს შექმნილ პროდუქტთან შედარებით 2017 წელს სოფლის მეურნეობის მიერ შექმნილილი მშპ რეგიონში 35 მილიონი ლარით შემცირდა.

დიაგრამა 2 სამცხე-ჯავახეთის რეგიონში შექმნილი მშპ-ში სოფლის მეურნეობის წილის დინამიკა

როგორც რეგიონის, ისე მთლიანად ქვეყნის მასშტაბით არსებული მდგომარეობის ანალიზის შედეგად ვლინდება, ძირითადი ტრენდები ერთმანეთთან თანხვედრაშია, რაც მიუთითებს ამ

მიმართულებით არსებული გამოწვევების ერთის მხრივ სირთულესა და მეორეს მხრივ კომპლექსურ ხასიათზე, რომელთა იდენტიფიცირება და მათზე ადეკვატური პოლიტიკის შემუშავება წარმოადგენს ერთადერთ სწორ და ეფექტიან გზას დარგის განვითარების სასურველი ტემპების მისაღწევად.

სოფლის მეურნეობის დარგის პრიორიტეტულ დარგად გამოცხადების შემდეგ საბიუჯეტო ასიგნებების რაოდენობა რამდენჯერმე გაიზარდა და ამ მიმართულებით პასუხისმგებელი მრავალი სახელწიფო უწყება ჩამოყალიბდა, რომელთა მიზნებიც ფაქტობრივად მოქცეულია საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგია 2015-2020-ში, რომელიც ერთგვარ საპასუხო დოკუმენტს წარმოადგენდა დარგის წინაშე დასმული გამოწვევებისა. მოცემული სტრატეგიის მიხედვით სოფლის მეურნეობის დარგის განვითარების მთავარ გამოწვევებს წარმოადგენდა სტრატეგიის 7 ძირითადი მიმართულება: (საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგია 2015)

- აგრარულ სექტორში დასაქმებულთა კონკურენტუნარიანობის ამაღლება;
- ინსტიტუციური განვითარება;
- მელიორაცია და ნიადაგის ნაყოფიერება;
- რეგიონული და დარგობრივი განვითარება - დამატებული ღირებულების შემქმნელი სრული ციკლის წარმოების განვითარების ხელშეწყობა;
- სასურსათო უსაფრთხოების უზრუნველყოფა;
- სურსათის უვნებლობა, ვეტერინარია და მცენარეთა დაცვა;
- კლიმატის ცვლილებები, გარემო და ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნება.

მოცემული მიზნების მისაღწევად ხორციელდება მრავალი პროექტი და ჯამურად 2010-2017 წლებში სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ ათვისებული ასიგნებების რაოდენობა 31 მილიონიდან 329 მილიონამდეა გაზრდილი. სოფლის მეურნეობის დარგის გამოცოცხლებისათვის სახელმწიფოს მხრიდან იდგმება მრავალი ნაბიჯი, მათ შორის აღსანიშნავია შეღავათიანი აგროკრედიტების პროგრამა, რომლის ფარგლებში მხოლოდ 2017

წელს 2300-ზე მეტმა სოფლის მეურნეობის დარგში დასაქმებულმა ისარგებლა და რომლის (სესხის) ხელშეკრულებების ჯამური ღირებულება შეადგენდა 286 მილიონ ლარზე მეტს. სამცხე-ჯავახეთის რეგიონი კახეთის, შიდა ქართლისა და სამეგრელო-ზემო სვანეთის შემდეგ ყველაზე მეტი, 150 სესხითაა წარმოდგენილი. მნიშვნელოვანია პროგრამა დანერგე მომავალი, რომლის საშუალებითაც ასევე 2015 წლიდან ფერმერებს საშუალება აქვთ, სახელმწიფო თანადაფინანსების დახმარებით გააშენონ მრავალწლოვანი ხეხილის ბაღები და შექმნან სანერგე მეურნეობები.(სოფლის მეურნეობის მიმართულებით განხორციელებული საქმიანობის წლიური ანგარიში, 2017)

სამინისტროს რეგიონული წარმომადგენლობები აქტიურად არიან ჩართული ექსტენციის პროგრამაში, ფერმერთათვის ხელმისაწვდომი გახდა ლაბორატორიული კვლევები, სახელმწიფოს მიერ პრიორიტეტულ მიმართულებათა შორის მოხვდა სოფლის მეურნეობის პროფილის პროფესიები, რომლებიც სახელმწიფოს მიერ ფინანსდება, ცხადდება მრავალი საგრანტო პროექტები და მაინც, ამ ეტაპზე რთულია დაბეჯითებით ითქვას, რამდენად საკმარისია მოცემული ღონისძიებები დასახული მიზნების მისაღწევად და რა დროითი ლაგია საჭირო შედეგების მისაღებად, რადგან ერთის მხრივ სახელმწიფოს მხრიდან განხორციელებული ფინანსური ინექციები სწორი მიმართულებისაა, თუმცა იგი ჯერ ეკონომიკურ შედეგებში არ ასახულა. რთულია იმის პროგნოზირება, დადგება თუ არა დარგში სასურველი, ხელშესახები შედეგები თუ ზემოთ განხილული ინტერვენციები გამოიწვევს დარგის სუბსიდიაზე დამოკიდებულებას და დაბალი მწარმოებლურობის გამო სახელმწიფოს დახმარების გარეშე ინერციით ვერ შეძლებს განვითარებას.

აღსანიშნავია რომ, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს წლიური ანგარიშებისა თუ საჯარო უწყებების მიერ გამოქვეყნებული კვლევებისგან დამოუკიდებლად, რეგიონში არსებული გამოწვევების დეტალური ანალიზისთვის განვახორციელეთ სოფლის მეურნეობის დარგის მიმართულებით რეგიონის კვლევა. კვლევა განხორცილდა რეგიონის ხუთი მუ-

ნიციპალიტიეტის სოფლის მეურნეობის დარგში დასაქმებულთა საჭიროებების გამოსაკვლევად და იმ პრობლემათა იდენტიფიკირებისათვის, რომელსაც ისინი აწყდებიან სოფლის მეურნეობის დარგში ოპერირების დროს. რესპოდენტთა მიერ დასახელებულ ხუთ ძირითად პრობლემათა შორის, რომლის დაძლევის შემთხვევაში მათი მოსაზრებით, მათივე საქმიანობა სოფლის მეურნეობის დარგში იქნებოდა უფრო ეფექტიანი, ყველაზე მწვავე პრობლემად გამოიკვეთა ფინანსურ რესურსებზე ხელმისაწვდომობის ნაკლებობა, რომელიც მათი მოსაზრებით განაპირობებდა მათი საქმიანობის დაბალ ეფექტიანობას. რეგიონის მასშტაბით განხორციელებული კვლევის მოცემული ნაწილის კვლევის შედეგი სრულ შესაბამისობაშია სახელმწიფოს მიერ დეკლარირებულ გამოწვევასთან და ამ მიმართულებით სტატისტიკური მონაცემებიც ერთ მნიშვნელოვნად მიუთითებენ მას, რადგან კომერციულ ბანკების მიერ გაცემული სესხების 2 პროცენტიც კი არაა სოფლის მეურნეობის მიმართულებით გაცემული და სახელმწიფოს მიერ უპროცენტო და დაბალპროცენტიანი კრედიტები ამ ეტაპზე ვერ აკმაყოფილებს დარგში არსებულ საჭიროებებს. თუმცა ამასთან ერთად მნიშვნელოვანია, რომ კონკურენტულ გარემოში დარგის რეალური ეფექტიანობის ზრდის უზრუნველსაყოფად იგი არ უნდა იქცეს სახელმწიფო სუბსიდიაზე დამოკიდებულ დარგად და მან გარკვეულ ეტაპზე უნდა უზრუნველყოს სახელმწიფოს სუბსიდირების გარეშე ზრდის ტენდენციის შენარჩუნება.

დასკვნა

ამგვარად, ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე ნათელია, რომ სოფლის მეურნეობის დარგი მთლიანად საქართველოში, ისევე როგორც სამცხე-ჯავახეთის რეგიონში, დღეს იმყოფება უმძიმეს მდგომარეობაში. დარგში არსებულ გამოწვევათა დასაძლევად უმნიშვნელოვანესია სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული პოლიტიკის როლი, თუმცა მხოლოდ მომდევნო წლების დარგის ეკონომიკური მაჩვენებლები გვაჩვენებენ იყო თუ არა აქამდე განხორციელებული პოლიტიკა საკმარისი და ეფექტიანი იმგვარად, რომ გაეუმჯობესებინა დარგის წვლილი მთლიან შიდა

პროდუქტში და მოეტანა სოფლად მცხოვრებთა კეთილდღეობა. ვფიქრობთ, მოცემული შედეგის დასადაგომად უმნიშვნელოვანესია სახელმწიფო უწყებების მიერ განხორციელებული ნაბიჯების შედეგების კრიტიკული ანალიზი შემდგომში კორექტირების მექანიზმების უზრუნველსაყოფად.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგია 2015-2020წწ, თბილისი 2015
2. საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სოფლის მეურნეობის მიმართულებით განხორციელებული საქმიანობის 2017 წლის ანგარიში
3. <https://www.geostat.ge/ka>

REFERENCES

1. Strategy of agricultural development in Georgia 2015-2020, Tbilisi 2015
2. Report on implemented activities in 2017 in the field of agriculture by the Ministry of Environmental Protection and Agriculture of Georgia
3. <https://www.geostat.ge/ka>

**FOR UNDERSTANDING OF THE CHALLENGES
OF GEORGIAN AGRICULTURE SECTOR ON THE EXAMPLE
OF SAMTSKHE-JAVAKHETI REGION**

Kenchoshvili Mariam

Doctoral student of Samtskhe-Javakheti State University

RESUME

The agriculture in Georgia is one of the weakest points of the national economy and target capacity. The capacity output in agriculture is vital for Georgia's economy. The article focuses on the Strategy of agricultural development in Georgia 2015-2020 and on the conditions of its achievement, the long-term oriented actions for achievement of the mentioned results and compliance to the goals of the strategy. The work analyses the agriculture development opportunities and key challenges in Georgia. There is also analyzed the agriculture industry and its main challenges directly in Samtskhe-Javakheti region.

As the agriculture industry development is a complex issue, it requires the coordinated activities from the side of a national government as well as by the local self-governance authorities. We consider that for an effective result the state shall pay the special attention to the components included the state strategy on access to finances as a one of the main challenges in agriculture sector and in a few years it will be clear if state policy was effective enough to ensure a real development in agriculture sector.

Key Words: Agricultural industry; Agriculture development; Strategy of agricultural development.